

Jolanta Renata Piasecka-Strzelec
CHWASTYK-KOWALCZYK **Polskie agencje prasowe w latach
1944–1972. Upowszechnianie
i reglamentacja informacji,
działalność propagandowa**

Kielce 2012, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana
Kochanowskiego, ss. 382.
ISBN: 978-83-7133-504-4

Renata Piasecka-Strzelec
Polish Press Agencies in 1944–1972

W maju 2012 roku ukazała się książka Renaty Piaseckiej-Strzelec pt. *Polskie agencje prasowe w latach 1944–1972. Upowszechnianie i reglamentacja informacji, działalność propagandowa*, opublikowana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Pozycja ta wpisuje się w próby analiz zagadnień funkcjonowania prasy w XX wieku. Temat agencji prasowych podejmowali wcześniej — oprócz Autorki — Janusz Adamowski, Rajmund Borkowski, Jan Gerhard, Stanisław Głębiński, Tomasz Goban-Klas, Bartłomiej Golka, Waldemar Grabowski, Rafał Habielski, Stanisław Lewandowski, Jakub Karpiński, Mariusz Mazur, Tomasz Mielczarek, Andrzej Notkowski, Michał Pietrzak i inni, których dorobek został wyczerpująco odnotowany w *Bibliografii* oraz przywoływany w opracowaniu.

R. Piasecka-Strzelec holistycznie zaprezentowała odrębny charakter rozwoju polskich agencji prasowych oraz ich roli w obiegu i reglamentacji informacji w Polsce w latach 1944–1972 w szerokim kontekście uwarunkowań politycznych omawianego okresu. Cezurę początkową „stanowi utworzenie agencji prasowej «Polpress» (późniejszej Polskiej Agencji Prasowej), cezurę końcową — zakończenie trwającego od 1967 roku procesu reorganizacji agencji prasowych w Polsce, w którego rezultacie nastąpiło ustalenie, obowiązującego do 1989 roku, status quo” (s. 13–14). Autorka poddała analizie następujące instytucje: Polską Agencję Prasową (PAP), Agencję Robotniczą (AR), Socjalistyczną Agencję Prasową (SAP), Robotniczą Agencję Prasową (RAP), Zachodnią Agencję Prasową (ZAP), Agencję Publicystyczno-Informacyjną (API), Centralną Agencję Fotograficzną (CAF), Polską Agencję „Interpress” (PAI).

Opracowanie zostało oparte na materiałach źródłowych zgromadzonych w Archiwum Akt Nowych (AAN), z których znaczna część została udostępniona dopiero po

2000 roku. Autorka nie kryje, że dokumenty źródłowe dotyczące funkcjonowania agencji prasowych w systemie prasowym PRL są niekompletne i mają niejednorodną wartość merytoryczną. Inną grupę materiałów stanowią, poza publikacjami i artykułami naukowymi, literatura pamiętnikarsko-wspomnieniowa dziennikarzy agencyjnych oraz polityków związanych z działalnością Ministerstwa Informacji i Propagandy, informatory o charakterze okolicznościowym oraz zasoby Instytutu Pamięci Narodowej.

R. Piasecka-Strzelec swoje studium historyczno-prasoznawcze zaproponowała w układzie problemowo-chronologicznym, zawartym we wstępie, czterech rozdziałach i zakończeniu, uzupełnionym ilustracjami przedstawiającymi oryginalne materiały archiwalne omawianych zagadnień. Rozdział pierwszy zatytułowany *Model działalności agencji prasowych krajów socjalistycznych w latach 1944–1972* wprowadza czytelnika w problematykę badawczą, dotyczącą komunistycznej koncepcji informacyjnej służby prasowej oraz funkcjonowania agencji prasowych w europejskich i pozaeuropejskich krajach socjalistycznych, jak również korelacji tych agencji.

Dwa następne rozdziały omawiają rozwój agencji prasowych w PRL w latach 1944–1972, ich profil, formy działalności, usytuowanie w systemie prasowym, rolę, jaką odegrały w obiegu i reglamentowaniu informacji, warunki działalności informacyjnej służby prasowej, struktury, zalecenia oficjalnej propagandy, oddziaływanie tzw. nieformalnego obiegu informacji (szczególnie znaczenie Radia „Wolna Europa”), wreszcie ich warunki techniczne. W rozdziale drugim pt. *Tworzenie struktur informacyjnej służby prasowej w Polsce w latach 1944–1956* Autorka wyodrębniła dwa podokresy: 1944–1948 oraz 1948–1956. W rozdziale trzecim — *W służbie ideologii i partii w latach 1956–1972* zastosowała następującą periodyzację: lata 1956–1967 i 1967–1972. W tej części Piasecka-Strzelec „podkreśliła rolę PAP jako inicjatora dyskusji dotyczącej możliwości rozszerzenia i przyspieszenia jawnych informacji prasowych” (s. 256). Ta część pracy analizuje reglamentację informacji prasowej popaździernikowej (1956) oraz stopniowy powrót do jej uniformizacji. Rozdział czwarty pt. *Tematyka informacji na łamach jawnych biuletynów Polskiej Agencji Prasowej w latach 1944–1972* z kolei ujawnia, jakie rodzaje informacji były przekazywane przez oficjalne biuletyny PAP. Autorka wyszczególniła fakty i zjawiska nagłaśniane w latach 1944–1972, „tematy dnia” w latach 1948–1956 oraz omówiła serwis informacyjny w latach 1956–1972, konstatując, że „struktura tych informacji stanowi de facto kalendarium celowo nagłaśnianych faktów i zjawisk społeczno-politycznych” (s. 350).

Wnioski końcowe, mówiące o tym, że polskie agencje prasowe w omawianym okresie były tubą oficjalnej propagandy PZPR, czynnie uczestnicząc w procesie indoktrynacji społeczeństwa nie są zaskoczeniem. R. Piasecka-Strzelec podkreśliła, że pierwszy na niebagatelną rolę agencji informacyjnych w systemie prasowym okresu PRL zwrócił uwagę R. Habielski. Wyraziła opinię, że Polska Agencja Prasowa pełniła funkcję „gatekeepera”, „zgodnie z zaleceniami politycznych dys-

ponentów, selekcyjując oraz »odpowiednio« opracowując materiały, ustalała w rzeczywistości zakres informacji przeznaczonych dla ośrodków masowego przekazu, ostatecznie weryfikowany przez cenzurę” (s. 355), tworząc zafalszowany obraz rzeczywistości społeczno-politycznej, zgrabnie przy tym manipulując oficjalnym serwisem fotograficznym. Badaczka dostrzegła jednak również inicjowanie przez PAP dyskusji od lat 60. do 1972 roku, dotyczącej rozszerzenia zakresu informacji krajowych i zagranicznych oraz stopniowego zwiększania wartości informacyjnej swojego organu — „Biuletynu Informacyjnego”, który był podstawowym źródłem informacji polskich mediów. Pozostałe agencje odegrały rolę drugoplanową.

Książka opatrzona jest solidną bibliografią, indeksem nazwisk, indeksem agencji prasowych oraz organizacji zrzeszających agencje prasowe, spisem tabel oraz ilustracji.

O nowatorstwie rozprawy R. Piaseckiej-Strzelec stanowi przede wszystkim: 1) Źródłowy charakter opracowania (szczególnie mocno wyeksponowany przez prof. zw. dr. hab. T. Gobana-Klasa w recenzji wydawniczej), stanowiący konsekwencję solidnej, wieloletniej kwerendy archiwalnej przeprowadzonej w Archiwum Akt Nowych oraz IPN. Autorka jako pierwsza odnalazła i opracowała szereg dotychczas nieznanych źródeł, zgromadzonych m.in. w zespołach: Ministerstwa Informacji i Propagandy, KC PZPR, Polskiej Agencji Prasowej czy RSW „Prasa-Książka-Ruch”. Należy podkreślić, że dzięki jej staraniom wiele cennych materiałów zostało „odblokowanych” przez Polską Agencję Prasową i udostępnionych w AAN po 2000 r.; 2) Niekwestionowany, pionierski charakter podjętej w rozprawie problematyki badawczej, zgodnie podkreślany w recenzjach wydawniczych przez prof. zw. dr. hab. T. Gobana-Klasa i prof. dr. hab. R. Habielskiego; 3) Rozległa skala problematyki badawczej — autorka nie ograniczyła się do ewolucji polityki informacyjnej najważniejszej agencji prasowej PRL, jaką była urzędowa i oficjalna PAP, ale podjęła również udaną próbę klasyfikacji i charakterystyki pozostałych agencji prasowych, m.in. Agencji Robotniczej, Polskiej Agencji „Interpress”, Centralnej Agencji Fotograficznej. Oprócz tego dokonała przeglądu wszystkich komunistycznych agencji prasowych, zwracając uwagę na ich wzajemne kontakty i wspólne przedsięwzięcia propagandowe; 4) Wprowadzenie do obiegu naukowego nowych ustaleń o charakterze historyczno-prasoznawczym, dotyczących kluczowej roli polskich agencji prasowych w upowszechnianiu i reglamentacji informacji oraz działalności propagandowej w latach 1944–1972 (m.in. PAP jako gatekeeper przeprowadzający polityczną selekcję informacji trafiających do polskich środków masowego przekazu; trzy poziomy informacji: ogólnodostępny, poufny i ściśle poufny; obszary reglamentacji informacji i towarzyszące im fakty celowo nagłaśniane). Cezura końcowa podyktowana jest dynamiką funkcjonowania agencji prasowych — w 1972 roku ustalono bowiem status quo obowiązujące do końca istnienia PRL.

Publikacja powinna zainteresować historyków, politologów, prasoznawców oraz studentów dziennikarstwa.

